

JINA DARASA NAMBARI

102/2
KISWAHILI
Karatasi ya 2
LUGHA
JUNI 2013
SAA 2 ½

MTIHANI WA PAMOJA WA KASSU JET
KISWAHILI
Karatasi ya 2
LUGHA
Saa 2 ½

Maagizo

Andika jina lako na namba yako katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.

Jibu maswali yote. Majibu yako yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.

SWALI	UPEO	ALAMA
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA	80	

*Karatasi hii ina kurasa 9 zilizopigwa chapa.
Watahiniwa ni lazima wahakikishe kama kurasa zote
zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.*

SEHEMU A : UFAHAMU

Soma kifungu kifuatacho kisha ujibu maswali yafuatayo.

Halmashauri ya mpwito nchini imetoa mwongozo kuhusu majukumu yanayofaa kutekelezwa na serikali za kaunti kote nchini kuanzia Julai mosi mwaka huu.

Mwongozo huo utasaidia kuondoa wasiwasi ambao baadhi ya mashirika yasiyo ya serikali yalielezea kuwa huenda baadhi ya sekta zisipate ufadhili kutokana na utata kuhusu ni serikali ipi inafaa kuzishughulikia.

Shughuli hizi zinajumuisha kilimo ambapo zitahakikisha maendeleo ya mimea, mifugo na uvuvi. Serikali za kaunti pia zitashughukia huduma za afya kuhakikisha kuna dawa na vifaa vya kutosha katika zahanati na hospitali.

Uhifadhi wa mazingira na tamaduni za kijamii kama vile makavazi, maktaba na majumba ya burudani vilevile zitakuwa chini ya usimamizi wa kaunti.

Serikali hizo pia zitasimamia masuala ya **uchukuzi** kwa kushughulikia ukarabati wa barabara, taa za kudhibiti msongamano wa magari na bandari.

Kulingana na taarifa iliyochapishwa kwenye vyombo vya habari, serikali hizo pia zitashughulikia maendeleo ya biashara na vyama vya ushirika.

“Serikali za kaunti zitajihusisha na kudhibiti mipaka na matumizi ya kawi, elimu ya chekechea na vyuo vya ufundi katika ngazi za vijijini, taarifa hiyo ilisema.

Halmashauri hiyo ilisema kuwa serikali hizo zitasimamia uhifadhi wa misitu, ardhi, huduma za maji kupambana na mikasa ya moto, dawa za kulevya na picha za ngono.

Taarifa hiyo iliyotiwa sahihi na mwenyekiti wa Halmashauri ya Mpwito ilisema pia serikali za kaunti zinapaswa kuhakikisha kuwa umma umeshirikishwa katika usimamizi wa rasimamizi za vijiji.

Kulingana na kipengee cha 15 cha katiba ya Kenya, bunge la kitaifa katika muda usiopita miaka mitatu kutoka siku ya uchaguzi linahitajika kuunda sheria za kuhakikisha kuwa serikali za kaunti zimepata uwezo wa kuendeleza shughuli zake.

aidha kipengee cha 23 kuhusu **ugatuzi** kinahitaji Halmashauri ya Mpwito kutambua shughuli zitakazo tengewa serikali za kaunti kutoka serikali kuu punde to baada ya uchaguzi mkuu. Shughuli hizi zilitayarishwa kupitia hati ya sheria nambari 16 ya 2013.

Katiba katika kipengee cha 24 inatoa masharti ya kufuatwa kabla serikali za kaunti kuanza rasmi shughuli zake za kutoa huduma kwa wananchi.

Maswali

(i) Ipe makala haya kichwa mwafaka.

(alama 1)

.....

(ii) Je, kaunti inawajibikaje katika kuwahudumia wananchi? (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(iii) Utawala wa kaunti unaweza kupunguza vipi maafa yanayotokea kutokana na mapuuza ya mwanadamu? (alama 3)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(iv) Bunge la kitaifa lina wajibu gani katika serikali ya kaunti? (alama 2)

.....
.....

(v) Ni changamoto zipi zinazoweza kukabili suala la ugatuzi nchini? (alama 3)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(vi) Ni kwa njia gani serikali ya kaunti inaweza kufufua uchumi wa nchi na kuinua kiwango cha maisha ili kufikia ruwaza ya 2030 (alama 2)

.....
.....

(vii) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika ufahamu.

(a) Uchukuzi

(b) Ugatuzi

SEHEMU B : UFUPISHO

Mwezi jana, Serikali ya kitaifa na zile za kaunti ziliwasilisha makadirio yao ya bajeti, miezi miwili kabla ya mwaka wa kifedha kuisha kama zinavyohitajika na katiba. Serikali hizo zilieleza jinsi zinavyonua kutumia mabilioni ya pesa kufadhili shughuli zao mwaka ujao wa kifedha wa 2013/2014.

Serikali ya Rais Uhuru Kenyatta ilisema itatumia Shilingi 1.6 trilioni kufadhili maendeleo na shughuli za sekta na idara zake tofauti. Makadirio haya ambayo yaliwasilishwa na kiongozi wa walio wengi bungeni, Bw Aden Duale. Hata hivyo yalikosa kueleza jambo moja muhimu - jinsi kitita hicho kitakavyopatikana. Nasema hivi kwa sababu kuna habari ambazo zimenipa tumbojoto na wasiwasi mkubwa. Imebainika kuwa kufikia mwishoni mwa Machi mwaka huu, Kenya ilikuwa inadaiwa Shilingi 1.8 trilioni na wafadhili wa humu nchini na wa kigeni.

Kama habari hizi hazijakushtua sitakulaumu kwa sababu huenda ukawa hujui ukubwa wa kiasi hiki cha fedha. Ili uweze kuelewa, nitazigawanya fedha hizi miongoni mwa Wakenya milioni 40 ili tujue kila mkenya anadaiwa kiasi gani. Kila Mkenya nchini, wakiwemo watoto na wazee wakongwe, anadaiwa Shilingi 45,000! Hivyo basi ili deni hili liweze kulipwa, kila Mkenya atalazimika kutoa kiasi hicho cha fedha.

Ni deni ambalo Rais Uhuru Kenyatta alirithi kutoka kwa mtangulizi wake, Rais Mwai Kibaki ambayo utawala wake ulivunja rekodi ya kukopa. Wahenga hawakukosea waliposema dawa ya deni ni kulipa. Deni hili linapaswa kumkosesha usingizi Rais Kenyatta ambaye anapaswa kutafuta njia za kulilipa bila kuathiri uchumi, maendeleo na utekelezaji wa ahadi nyingi alizowapatia Wakenya wakati wa kampeni.

Hili halitafanyika kama Serikali itatenga fedha nyingi kuwalipa maafisa wake mishahara na marupurupu minono pamoja na kuwapa mabilioni ya pesa kununulia magari ya kifahari. Pengine Rais hajafahamishwa kuwa mwaka ujao wa kifedha Serikali itajipata pabaya kwani Halmashauri ya Ukusanyaji Ushuru nchini (KRA), haitaweza kukusanya kiwango kilichowekewa na Serikali baada ya shughuli ya ukusanyaji ushuru kutatizwa na hofu iliyotanda wakati wa uchaguzi mkuu.

KRA ilikuwa imekusanya Shilingi 560 bilioni kufikia mwishoni mwa Machi ilhali ilikuwa imeagizwa kukusanya Shilingi 881 bilioni.

Serikali za kaunti, ambazo zingali changa, zimependekeza kutumia mabilioni ya fedha ambazo hazitaweza kukusanya. Badala yake zimeiomba Serikali kuu ijaze pengo hilo au zipewe idhini ya kukopa.

Rais Kenyatta hana budi kuchukua hatua za dharura kuhakikisha kuwa Wakenya hawataendelea kuandamwa na madeni maishani mwao.

(Imenukuliwa kutoka *Taifa Leo* - Mei 9, 2013)

a) Kwa maneno yasiyozidi 70, fupisha aya za kwanza nne.

(alama 10)

Matayarisho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jibu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) Kwa nini serikali haitaweza kulipa madeni yake. (maneno 40 – 50)

(alama 5)

Matayarisho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jibu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SEHEMU C: SARUFI NA MATUMIZI YA LUGHA

(a) Bainisha sifa zinazotofautisha sauti zifuatazo. (alama 2)

/e/ na /u/

.....

.....

.....

.....

(b) (i) Ainisha viambishi tamati katika tungo lifuatalo. (alama 2)

Aliwalilia

.....

.....

(ii) Eleza maana ya mzizi. (alama 1)

.....

.....

(c) Pigia mstari silabi inayowekwa shadda katika tungo lifuatalo. (alama 1)

Alituchoea

.....

.....

(d) Eleza matumizi ya kiimbo. (alama 2)

.....
.....
.....
.....

(e) Tunga sentensi moja ukitumia kirejeshi kisisitizi cha karibu katika ngeli ya LI – YA umoja. (alama 2)

.....
.....

(f) Andika upya sentensi ifuatayo ukibadilisha neno lililopigiwa mstari kuwa nomino Mama alituambia hadi tukafurahi. (alama 2)

.....

(g) Ainisha vitenzi katika tungo lifuatalo. (alama 2)
Huyu alikuwa angali bwenini.

.....
.....

(h) Ainisha vivumishi katika sentensi ifuatayo. (alama 2)
Mtoto wa jirani mwenye shamba kubwa anaimba.

.....
.....
.....
.....

(i) Tambua na ueleze aina za vihusishi. (alama 2)
Mti ulioanguka karibu na darasa utachomwa hadi uishe.

.....
.....

(j) Onyesha chagizo katika tungo hili. (alama 1)
Mwalimu mnene zaidi anamiliki shamba lile kubwa.

.....
.....

(k) Tunga sentensi yenye silabi mwambatano. (alama 1)

.....
.....

(l) Tunga sentensi kuonyesha matumizi ya : (alama 3)

(i) Kinyota

.....
.....

(ii) Kibainishi

.....
.....

(iii) Kistari kifupi.

.....
.....

(m) Tambua aina ya virai katika sentensi zifuatazo: (alama 2)

(i) Uzembe ni adui wa maendeleo.

.....
.....

(ii) Paka alikuwa amejificha chini ya kitanda.

.....
.....

(n) Andika katika hali ya mazoea: (alama 2)

Mtambo ambao unakarabatiwa leo utatufaa.

.....
.....

(o) Tambua aina mbalimbali za nomino katika sentensi hii. (alama 2)

Kundi la wajenzi limemjengea Swaleh nyumba ya kuhifadhia maziwa.

.....
.....

(p) Tunga sentensi moja kuonyesha tofauti ya maana kati ya **guna** na **kuna**. (alama 2)

.....
.....
.....

(q) Changanua kwa kutumia mtindo wa jedwali. (alama 4)

Wazazi wengi sana waliofika shuleni mapema walileta vyakula vingi sana.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(r) Andika katika usemi taarifa. (alama 4)

“ Mbona unamfanyia karaha mwenzako? Je, utaenda kumwomba radhi?” Phanice aliuliza.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(s) Tunga sentensi ukitumia kitenzi chenye asili ya kigeni. (alama 1)

.....
.....

SEHEMU D: ISIMU JAMII

(a) Eleza maana ya istilahi zifuatazo za isimu jamii. (Alama2)

(i) Diglosia

.....
.....
.....

(ii) Misimu

.....
.....
.....

(b)Taja na ueleze njia mbalimbali za kukuza msamiati wa Kiswahili. (Alama 5)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(c) Eleza sifa tatu za sajili ya mahirimu. (Alama 3)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....